

A-1207

Instytut Turystyki

Zakład Naukowo Badawczy we Wrocławiu

WALORY TURYSTYCZNE I ZAGOSPODAROWANIE DROG SAMOCHODOWYCH
KOTLINY KŁODZKIEJ

Temat KBN - 7.3.1

Autor dr Zbigniew T. Werner

Wrocław, sierpień 1991

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

A-1207

1. Wstęp

Dostępne krajowe mapy i atlasy samochodowe czy mapy turystyczno - samochodowe nie zawierają w ogóle treści turystycznej, bądź uwzględniają ją w ograniczonym zakresie informacji. Dotyczy to głównie walorów krajoznawczych. Seria map turystycznych poszczególnych regionów przedstawia wprawdzie te walory, ale tylko ich lokalizację i rodzaj, bez wskazania, który z nich jest bardziej atrakcyjny, a który charakteryzuje się lokalnym znaczeniem. Mapy krajoznawczo - samochodowe w skali 1:500 000 wprowadzają dodatkowo miejsca godne zwiedzenia. Klasyfikacja ta obejmuje przede wszystkim miejscowości, ale nie informuje ona czy atrakcyjna jest sama miejscowość ze względu na nagromadzenie walorów, czy dotyczy to szczególnie interesującego obiektu. Wydaje się, że klasyfikacja walorów uwzględniająca ich zróżnicowane znaczenie jest ważna, ponieważ wiadomo, że mapa czy atlas jest często jedynym dla turysty, szczególnie zmotoryzowanego, źródłem informacji.

Mapy polskie zupełnie też pomijają tak ważną dla turysty zmotoryzowanego informację o drogach widokowych.

Celem tego zadania badawczego było opracowanie klasyfikacji miejscowości i obiektów o walorach krajoznawczych pod kątem ich stopnia atrakcyjności w odniesieniu do skali krajowej. Drugi równorzędny cel dotyczył autopsyjnego ("z natury") wypracowania kryteriów kwalifikacji dróg widokowych oraz wyznaczenie tych dróg.

Jako obszar badań przyjęto Sudety Kłodzkie stanowiące region o zróżnicowanych punktowych i powierzchniowych walorach krajoznawczych i dość rozbudowanej sieci dróg prowadzących przez różne pod względem morfologicznym jednostki fizjograficzne.

2. Walory turystyczne Sudetów Kłodzkich

Region Sudetów Kłodzkich, przyjęty w niniejszym opracowaniu jako obszar otoczony od południa granica państwowa, a od północy zamknięty Górami Bardzkimi, należy do najbardziej atrakcyjnych turystycznie części Polski. Znaczenie takie tworzy urozmaicony krajobraz górski, na który składają się następujące formy rzeźby:

- masywy i grzbiety o stromych stokach i zrównanej wierzchowinie (Góry Bystrzyckie, Masyw Śnieżnika, G. Złote i Bialskie oraz G. Bardzkie),
- stoliwa oraz ich strefy przykrawędziowe (G. Stołowe)
- zrównane powierzchnie podgórza z osobnymi wzgórzami (Obniżenie Noworudzkie, Dusznickie, Kudowy, Ładka i Stronia Śl., Wzgórze Lewińskie,
- kotliny śródgórskie (Rów Nysy Kłodzkiej),
- dna dolin.

Te jednostki fizjograficzne posiadają funkcje krajoznawczą i wypoczynkową. Pod względem wypoczynkowym obszar ten zaliczany jest prawie w całości do regionów o bardzo dużej przydatności. Jego charakterystycznym walorami są też źródła mineralne, na bazie, których działa tutaj 5 uzdrowisk statutowych (Kudowa Zdr., Duszniki Zdr., Polanica Zdr., Długopole Zdr., i Ładek Zdr.).

Krajobraz tego regionu stanowi walor o najwyższej randze widokowej. Jego fragmenty znajdują się pod ochroną rezerwatową, a większe powierzchniowo obszary chronione są w parkach krajobrazowych: Stołowogórskim i Śnieżnickim.

W pierwszym parku obejmującym Góry Stołowe występują walory o wysokiej randze poznawczej: szczyt Szczelińca Wielkiego, Błędne Skały i Skalne Grzyby. W Śnieżnickim Parku Krajobrazowym do atrakcyjnych walorów przyrodniczych zaliczyć można: Śnieżnik Kłodzki, Jaskinię Niedźwiedzia, wodospad Wilczki. W granicach

tych dwóch parków znajdują się jeszcze inne obiekty podlegające ochronie rezerwatowej: Wielkie Torfowisko Batorowskie (nieudostępnione turystycznie) oraz rezerваты leśne Nowa Morawa i Puszcza Śnieżnej Białki.

Poza wymienionymi walorami na obszarze tym występują obiekty o lokalnym znaczeniu, które można zwiedzać w czasie pobytu lub wędrówek turystycznych. Należą do nich jaskinie: Radochowska i Solna Jama oraz Torfowisko pod Zieleńcem.

Zabytki budownictwa i architektury posiada kilkadziesiąt miejscowości. Walory te są bardzo zróżnicowane i większość z nich reprezentuje rangę lokalną, przeważnie są to kościoły i kaplice wiejskie. Przeważają miejscowości z pojedynczymi obiektami, natomiast w kilku zaledwie miejscowościach tworzą one większe skupiska lub układy zabytkowe. Tymi miejscowościami są:

- Bystrzyca Kłodzka posiadające duże fragmenty fortyfikacji miejskich z wieżami, dwunawowy kościół farny z renesansową chrzcielnicą, pregiertem oraz jedynym w kraju Muzeum Filumenistycznym.
- Duszniki Zdrój z mieszczańskimi kamienicami w rynku, barokowym budynkiem papierni, klasycystycznym teatrem, w którym koncertował Chopin. W mieście odbywają się corocznie Festiwale Chopinowskie.
- Kłodzko z kamienicami mieszczańskimi renesansowymi i barokowymi, mostem kamiennym z barokowymi figurami, kościołem parafialnym zalicznym do najcenniejszych zabytków Kłodzka, dawnym kolegium jezuickim oraz twierdzą z XVIII w.
- Ładek Zdrój z barokowymi i rokokowymi kamieniczkami w rynku, zabytkowym kamiennym mostem, barokowym domem zdrojowym.

Więcej obiektów występuje w Lewinie Kłodzkim (kamienice w rynku) oraz w Radkowie (kościół i kamienice), są one jednak niższej rangi.

Wśród pojedynczych, zabytkowych obiektów do interesujących za-

kwalifikować można bazylikę z kalwaria w Wambierzycach i pałac w Gorzanowie.

Klasyfikację wymienionych miejscowości i obiektów przedstawiono w nawiązaniu do klasyfikacji krajowej, tzn. określa ona ich rangę wśród zasobów tego typu walorów w Polsce. Przyjęto podział tych walorów na dwie grupy atrakcyjności:

- miejscowości szczególnie polecane do zwiedzania
- miejscowości polecane do zwiedzania
- obiekty szczególnie polecane do zwiedzania
- obiekty polecane do zwiedzania

Podział ten wnosi następujące korzyści: po pierwsze - w dotychczasowych klasyfikacjach uwzględniających tylko miejscowości, szeregi tych miejscowości otrzymywały bardzo niską rangę ze względu na to, że występował w nich jeden obiekt, mimo iż obiekt ten reprezentował wyższą klasę walorów; po drugie - takie zróżnicowanie miejscowości i obiektów podaje jasną informację o klasie walorów i stwarza turystom możliwości wyboru miejsc zwiedzania.

Na obszarze Sudetów Kłodzkich wyróżniono Kłodzko jako miejscowość szczególnie polecana do zwiedzania oraz Bystrycę Kłodzką, Duszniki Zdrój i Ładek Zdrój jako polecane do zwiedzania. Obiektami szczególnie polecanymi do zwiedzania są: bazylika w Wambierzycach, szczyt Szczelińca Wielkiego, labirynt skalny Błędné Skały i Jaskinia Niedźwiedzia. Do grupy obiektów polecanych do zwiedzenia kwalifikuje się Wodospad Wilczki w Międzygórzu, kaplica czaszek w Kudowie Zdr. (Czermna), pałac w Gorzanowie, kamieniczki w Lewinie Kł. oraz kościół i kamieniczki w Radkowie. W sumie występuje tutaj jedna miejscowość i cztery obiekty zaliczone do grupy o najwyższej atrakcyjności oraz trzy miejscowości i pięć obiektów polecanych do zwiedzenia.

3. Zagospodarowanie turystyczne

Porównanie tego regionu na tle innych obszarów turystycznych Polski świadczy o jego niezbyt intensywnym zagospodarowaniu i wykorzystaniu. Obiekty noclegowe licza (1987 r.) 12 392 miejsca noclegowe, co stanowi 1,5% bazy całego kraju. Większość tych miejsc znajduje się w obiektach czasowo-wypoczynkowych.

Największą bazę w skali regionu posiada Kudowa Zdrój (2735 m.n) co nie jest wielkością imponującą. Obiekty noclegowe występują we wszystkich gminach Sudetów Kłodzkich. Oprócz gm. Złoty Stok pozostałe jednostki dysponują ośrodkami czasowo-wypoczynkowymi. Największe zagospodarowanie koncentruje się w dwóch większych miastach - Kłodzku i Bystrzycy Kł. oraz w miastach i gminach posiadających walory lecznicze. W bardzo małym stopniu, w stosunku do powierzchni i rangi występujących walorów wypoczynkowych, zagospodarowane są gminy: Bystrzyca Kł. i Międzylesie.

Można postawić tezę, że wykorzystanie walorów rekreacji zimowej rejonu jest minimalne. Poza Ziębicem, na pozostałym obszarze prawie nie występują urządzenia umożliwiające uprawianie narciarstwa zjazdowego.

Na obszarze tym (w 1987 r.) zarejestrowano (korzystających z noclegów) 300733 (tab.1) turystów, co stanowi 3,7 % ogółu ruchu turystycznego Polski. Najwięcej osób korzystało z obiektów noclegowych w Bystrzycy Kł. i Kłodzku oraz w uzdrowiskach.

Cudzoziemcy odwiedzający ten rejon stanowią niewielką liczbę (tab.1), bowiem zarejestrowano ich tylko 5516 (1987 r.). Jednak liczba ta nie ilustruje właściwej wielkości ruchu zagranicznego w tym obszarze ponieważ przebiegają tędy 2 drogi tranzytowe, kończące się przejściami granicznymi w Kudowie-Słone i Boboszowie. w związku z czym część gości zagranicznych nie może zwiedzać

obiektów krajoznawczych nie nocując w regionie.

4. Sieć komunikacji drogowej

Przez obszar opracowania przebiega jedna droga główna dwujezdniowa, pełniaca funkcję drogi międzynarodowej (E 67), z przejściem granicznym w Kudowie -Ślōnem. Drogi drugorzędne dwujezdniowe licza 239 km i wiąża ważniejsze miejscowości regionu. Przy trasach tych znajduje się 9 stacji paliwowych oraz w Kłodzku stacja obsługi samochodów i pomoc drogowa. Podczas objazdu terenowego stwierdzono, że nawierzchnia niektórych odcinków dróg drugorzędnych nie jest w najlepszym stanie i pozwala tylko na ostrożną jazdę.

Przez ten obszar prowadzi część Drogi Sudeckiej. Jest to jeden z głównych szlaków krajobrazowych Polski. W obszarze opracowania biegnie on przez Radków - Karłów - Kudowę Zdrój - Zieleniec - dol. Orlicy - Przełęcz Spalona - Gniewoszów - Miedzylesie - Bystrzycę Kł.- Idzików - Stronie Śl. - Ładek Zdr. - Złoty Stok..

5. Walory krajobrazowe dróg samochodowych

Drogi prowadzące przez różne jednostki fizjograficzne tworzące urozmaicony krajobraz Sudetów Kłodzkim charakteryzują się tym, że przejazd nimi jest atrakcją turystyczną. Część dróg ze względu na swoje cechy morfologiczne, na które składa się profil pionowy i poziomy, określić można jako trasy krajobrazowe. Inne drogi posiadają walory widokowe i ta cecha na ogół nie wiąże się z walorem krajobrazowym. Informacje o takich walorach dróg nie są zamieszczane na aktualnie dostępnych mapach turystycznych i samochodowych, wobec czego turysta nie może ustalić atrakcyjnej trasy przejazdu.

Tabela 1

Baza noclegowa i ruch turystyczny w Sudetach Kłodzkich

Miasta i gminy	Liczba miejsc noclegowych			Turyści korzystający z noclegów	
	obiekty turystyczne	obiekty wczasowo-wypocz.	Razem	Ogółem	w tym cudzoziemcy
<u>Miasta</u>					
Duszniki Zdr.	441	1205	1646	34511	169
Polanica Zdr.	876	962	1838	62813	1154
<u>Gminy</u>					
Bystrzyca Kł.	345	1065	1410	41805	504
Kłodzko	877	282	1159	37250	1477
Kudowa Zdr.	852	1883	2735	57790	1613
Lądek Zdr.	159	1367	1526	29150	453
Międzylesie	313	55	368	3453	-
Radków	276	355	631	15474	4
Stronie Śl.	125	171	296	5564	142
Szczytna	368	331	699	8940	-
Złoty Stok	84	-	84	3983	-
Ogółem	4716	7676	12392	300733	5516
P O L S K A	360121	482700	842821	11241000	1217614

5.1. Profil pionowy dróg

Drogi o zróżnicowanym profilu pionowym stwarzają korzystne warunki widokowe. Ponadto urzeźbienie drogi jest bardzo ważnym elementem zmniejszającym monotonię jazdy. W terenach o mało urozmaiconej rzeźbie, jeżeli droga trasowana jest w linii prostej, zróżnicowany profil pionowy sprawia wrażenie podziału tej drogi na krótsze odcinki.

Najmniej zróżnicowanym profilem (0 - 20 m) charakteryzują się odcinki dróg prowadzących przez Rów Górnej Nysy, Kotlinę Kłodzka, dolinę Orlicy oraz na obszarze obniżen śródgórskich: Kudowy, Dusznik, Ładka i Stronia. Najbardziej jednolity charakter posiada droga Radków - Kłodzko, Kłodzko - Miedzylesie oraz w dol. Orlicy. Bardziej urozmaicony profil pionowy (21 - 40 m) mają drogi w niższej partii zboczy Gór Bardzkich, na obszarze Krowiarek, odcinki dróg w dolinie Białej Ładeckiej i Bystrzycy Dusznickiej. Najwyższą wartością urzeźbienia charakteryzują się drogi przekraczające partie grzbietowe, przełęcz i krawędzie górskie oraz trasowane w górnych odcinkach dolin. Drogi takie występują we wszystkich jednostkach górskich obszaru. Jednak pod względem długości przeważają w tym tak urzeźbionym obszarze trasy o małym i średnim stopniu urozmaicenia profilu pionowego.

5.2. Profil poziomy

Kolejnym elementem rzutującym na atrakcyjność drogi jest jej rozwinięcie lub inaczej mówiąc profil poziomy. Urozmaicenie tego profilu powoduje kontakt wizualny z krajobrazem z różnych miejsc.

W różnych okresach obowiązywały inne zasady trasowania dróg. W ostatnich latach obserwuje się w Polsce tendencję do prostowania dróg. Dotyczy to głównie szybkich tras, na których jeżeli

to było możliwe, redukowano lub łagodząco zakrety. Jednak można przytoczyć i inne przykłady - przebieg autostrad włoskich jest zharmonizowany z właściwościami terenu. Także w obecnym projektowaniu dróg zdaje się dominować zasada, że bez względu na klasę techniczna trasa powinna posiadać charakter polinomialny, tzn. jej przebieg tworzą kolejno następujące po sobie linie krzywe.

W Sudetach Kłodzkich drogi są zharmonizowane z morfologią terenu. Największym urozmaicheniem charakteryzują się te z nich, które prowadzą przez progi Gór Stołowych i ku przełęczom górskim. Niektóre z nich ze względu na wysoki stopień rozwinięcia posiadają już własne nazwy jak np. Droga Stu Zakrętów biegnąca przez Góry Stołowe na odcinku Radków - Kudowa Zdr. Poza nią atrakcyjne są również drogi w Górach Bystrzyckich, Masywie Śnieżnika, w paśmie Krowiarek i Górach Złotych.

5.3. Położenie wysokościowe dróg

Z uwagi na poziom wysokościowy przebiegu drogi można podzielić na dolinne, zboczowe i grzbietowe. Każda z nich daje inny zasięg i rodzaj widoków. Zasięg strefy widokowej zależy w zasadzie od wysokości poziomu obserwacji, jednak może on być wystarczająco daleki również w dużych kotlinach śródgórskich np. w Rowie Górnej Nysy czy Kotlinie Kłodzkiej. Inna jest tylko jakość widoków - jedne oglądane są z góry, drugie na poziomie wzroku użytkownika drogi; wydaje się, że widok "z góry" jest atrakcyjniejszy.

Drogi obszaru Sudetów Kłodzkich cechuje duże urozmaichenie położenia. Jako poziom podstawowy tego obszaru przyjęto teren ograniczony poziomica 350 m, i od niego wydzielono dalsze strefy: 0 - 150 m, 151 - 350 m, 351 - 550 m i powyżej 550 m. W ostatniej, najwyższej położonej strefie nie przebiega żadna droga. Niewiele szla-

ków występuje też na poziomie 351 - 550 m i licza one 25 km. Najwięcej dróg trasowanych jest na wysokości 0 - 150 m i 151 - 350 m i stanowią one zdecydowaną większość sieci drogowej. Przebiegiem na dużych wysokościach charakteryzują się drogi w Górach Bystrzyckich.

5.4. Drogi widokowe

Drogi samochodowe, ze względu na funkcje wizualne, można po - dzielić na krajobrazowe i widokowe. Pierwsze z nich nie muszą stwarzać możliwości widokowych, natomiast przebiegają one w terenie urzeźbionym, ale wzdłuż trasy występują zalesienia, przez co widokowość ich ograniczona jest do bardzo małego zasięgu, o charakterze kameralnym. Jedyną atrakcją krajobrazową jest urozmaicony profil pionowy i poziomy tych dróg. Mały zasięg widoków posiadają trasy prowadzące wąskimi dolinami.

Do określenia widokowej funkcji dróg przyjęto kryterium zasięgu widoków. Zasięg ten trudno jest ustalić parametrem odległościowym. Przyjęto, że droga jest widokowa wówczas, kiedy stwarza możliwości co najmniej zbliżone do panoramicznych, o zasięgu powyżej kilkuset metrów. Kryterium to było korygowane w czasie objazdu terenowego dróg, na rzecz widoków o rozpiętości sektorowej ale o dużym zasięgu. Przy wyznaczaniu nie uwzględniono rangi i rodzaju ogladanego krajobrazu.

Zlustrowano całą sieć drogową (drogi główne, drugorzędne i inne) obszaru opracowania i wyznaczono odcinki widokowe. Zdecydowana większość tras posiada walory widokowe (załączona mapa).

Na ogół turyści kierują się szlakami oznaczonymi na mapach samochodowych jako posiadającymi wyższy standart techniczny. Takie drogi prowadzące przez Sudety Kłodzkie cechują się dobrymi warun-

kami widokowymi. Droga główna (E 67) Kłodzko - Kudowa Zdr., poza odcinkiem Lewin Kł. - Szczytna Śl., umożliwia oglądanie również i bardzo rozległych widoków. Charakter panoramiczny posiadają szlaki Kłodzko - Międzylesie i Bystrzyca Kł. - Polanica Zdr. Bardzo atrakcyjne widoki można oglądać z dróg prowadzących ku Górcom Żłotym i Masywowi Śnieżnika. Również najwyższy walor widokowy posiada droga Trzebieszowice - Bystrzyca Kł., przekraczająca pasmo Krowiarek, ale jest ona zakwalifikowana do "dróg innych". Natomiast na Drodze Sudeckiej, zaliczanej do tras krajobrazowych o krajowym znaczeniu, występują liczne i długie odcinki bezwidokowe. Znajdują się one w Górach Stołowych, Bystrzyckich, Masywie Śnieżnika i Górach Żłotych. Są to odcinki o urozmaiconym profilu pionowym i dużym współczynniku rozwinięcia. Taki jedynie walor posiadają drogi występujące na mapach pod atrakcyjnymi nazwami, jak "Droga Stu Zakrętów" między Radkowem i Kudowa Zdrój oraz "Autosatrada Sudecka" od Poreby do Piaskowic biegnąca trawersem Gór Bystrzyckich. Informacja o walorach widokowych zamieszczana na mapach samochodowych dawałaby możliwość wyboru dróg pod względem jednego czy drugiego rodzaju walorów.

Lustracja terenowa dróg pozwala na stwierdzenie, że ich walory widokowe nie są wykorzystywane; nie przejawia się to wyposażeniem tras w parkingi w miejscach widokowych. Obserwowano, że turyści zmotoryzowani zatrzymywali się przy drodze, oczywiście w punktach nie zawsze do tego przystosowanych, w celu obejrzenia panoramy tego obszaru.

Poza objazdem dróg Sudetów Kłodzkich wyznaczono również trasy widokowe pozostałego obszaru Sudetów. Ograniczono się jednak tylko do dróg głównych i drugorzędnych (mapa 2). W sumie badania ob-

jęty sieć drogowa obszaru, którego granice wyznaczają miejscowości: Leśna, Lubań, Gryfów Śl., Lwówek Śl., Złotoryja, Jawor, Strzegom, Dzierżoniów, Zabkowice Śl., Paczków.

6. Podsumowanie

Obszar Sudetów Kłodzkich pod względem występujących tutaj różnego rodzaju walorów krajoznawczych oraz walorów wypoczynkowych plasuje się na pozycji jednego z ważniejszych regionów turystycznych Polski. Ponadto zróżnicowane jednostki fizjograficzne powodują, że obszar ten reprezentuje wysokiej klasy widokowość krajobrazowa.

Walory wizualne można odbierać także z dróg samochodowych, ponieważ większość z nich posiada korzystne warunki percepcji krajobrazu. Na warunki te składa się przebieg wysokościowy dróg, ich morfologia oraz zasięg stref widokowych.

Wypracowane tutaj: klasyfikacja miejscowości i obiektów o walorach krajoznawczych oraz metoda wyznaczania dróg widokowych powinny posłużyć do opracowania tych elementów dla całego kraju i wprowadzenia ich na mapy samochodowe.

W zakresie dróg widokowych jest to zadanie pracochłonne i możliwe do zrealizowania w ciągu kilku lat. Wyznaczenie takich dróg koniecznie wymaga objazdu terenowego, wykorzystywanie tylko map prowadzi do błędnych kwalifikacji.

BIBLIOTEKA IT

A. Między Prac

Naukowo-Edukacyjnych